

Presenting the Development Model of Environmentally Responsible Nature Tourism Camps (Eco-Camps) in Iran

Hossain Yeganehpouya¹, Tahmores Hasangholipour Yasory²✉,
Seyed Abolghasem Mira³

1. Department of Business Management, University of Tehran Aras international campus, Julfa, Iran Email: yeganehpouya@ut.ac.ir
2. Corresponding Author, Department of Business Management, Faculty of Management, University of Tehran, Tehran, Iran Email: thyasory@ut.ac.ir
3. Department of Business Management, Faculty of Management, University of Tehran, Tehran, Iran Email: smira@ut.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received 3 November 2024
Received 6 January 2025
Accepted 23 January 2025
Available online
28 February 2025

Keywords:

Eco-camp,
Environment,
Responsible nature tourism,
Tourism

ABSTRACT

Objective: One of the most important features of ecotourism is environmental protection and special attention to local communities, customs, traditions and culture. In this regard, the development of eco camps is one of the most effective tools that, while maintaining and observing the basic principles of ecotourism and environmental protection, plays a significant role in the development of local communities and their participation in tourism affairs. In order to protect the environment, local culture and sustainable development, in addition to providing recreational opportunities in tourist destinations, ecotourism can also be very effective in the sustainable development of the region. Today, ecologically friendly camps (eco-camps) play an important role in the development of tourism activities, as accommodations that are in the greatest natural, cultural, and social harmony with the surrounding environment, in which tourists directly interact with and adapt to the rhythm of nature, and their primary goal is to educate people to understand and appreciate the nature of the destination. Given the countless natural tourist attractions that exist in Iran, the current state of using the environment to develop ecotourism and eco-camps in this country is far from what should be implemented in this regard. Therefore, the aim of this study is to identify the effective factors and present a model for the development of eco-camps in Iran.

Method: In this study, a qualitative approach with the grounded theory method was used. To collect the required data while studying library resources, a field survey with in-depth interview technique was used. The interviews continued until theoretical saturation was reached, and a total of 12 experts in this field were interviewed, MaxQuda software was used for content analysis.

Results: The findings of the research indicate that 29 sub-criteria in the form of 17 main criteria constitute the development model of eco-camp in Iran

Conclusion: The results of this study showed that the development of environmental camps in Iran requires national commitment in all sectors related to tourism in the country. Environmental protection and sustainable development, increasing invisible exports and international credibility, and economic prosperity of local communities are the consequences of developing eco-camps. Updating tourism policies and monitoring responsible nature tourism, attracting private sector participation and facilitating investment, as well as developing the country's tourism industry with a focus on responsible nature tourism are the solutions proposed in the model.

Cite this article: Yeganehpouya, H., Hasangholipour Yasory, T., Mira, S. A. (2025). Presenting the Development Model of Environmentally Responsible Nature Tourism Camps (Eco-Camps) in Iran. *Journal of Environmental Studies*, 50 (4), 519- 538. <http://doi.org/10.22059/jes.2025.383911.1008543>

Introduction

Using natural resources as tourism attractions, without damaging them, is an ideal objective to move in alignment with sustainable development. Ecotourism is defined as “responsible travel to natural areas that conserves the environment, sustains the well-being of the local people, and involves interpretation and education” (TIES, 2015). Ecotourism includes hiking, camping, birdwatching, safari tours, surfing, or even a simple walk. The long-term goal of ecotourism is to create travel experiences that are mutually beneficial for the tourists and the destination. Ideally, this form of travel will offset some environmental harm created by tourism and offer financial and ecological benefits to the areas that travelers visit. The 7 principles of ecotourism are: traveling to natural destinations, minimizing the negative impacts, building environmental awareness, creating direct financial benefits for conservation, providing financial benefits and empowering the local people, respecting the local culture and supporting human rights. All of these principles can be witnessed in eco-camps as ecological friendly accommodation.

Eco-camps are eco-friendly campsites that try to minimize the impacts of tourism while showing the beauty of nature. Today, Eco-Camps play an important role in the development of tourism activities as accommodations that have the most natural, cultural and social harmony with the surrounding environment. Eco-Camp is an optimal tourist destination based on environmental criteria and standard management criteria aligned with environmental issues and challenges. Eco-Camp can be considered a tourist destination where all the services and infrastructure are coordinated and compatible with the environment of the region. Eco-camps have become particularly popular in recent years as a response to the demand of campers who are more and more looking for eco-friendly places. Also, the eco-camps have a significant difference with other tourist accommodation facilities, because they manage the impacts on the indigenous communities on the destinations. Therefore, their quantitative development requires the observance of the principles of ecotourism, strict and comprehensive supervision by the government, associations, and eco-camps founders.

Methods

In the current research, qualitative approach with grounded theory method was used. To conduct the research, data collection was performed through in-depth interviews with key participants in the Iranian tourism industry. Data were gathered through interviews and continued until saturation was reached and coding reliability was established. After conducting 12 interviews, the data collection process was completed. Targeted sampling and interviews were conducted in 2022 and 2023. Each in-depth interview lasted about 90 to 120 minutes. After completing each interview, the researchers tried to listen carefully to the audio file. After converting it to text, the content of that interview text was checked based on the content analysis method and using MAXQDA software version 2020. Therefore, initial concepts were first determined by carefully studying these texts and assigning a code to each. In the continuation of the process, the primary concepts were classified in the form of subcriteria. Based on which-a more general classification was done, and therefore, the main themes were identified.

Results

In this research, considering the need to protect the environment in tourism activities, the researchers' aim was to provide a model for the development of environmentally responsible nature tourism camps (Eco-Camp) in

Iran. After conducting interviews, the codes obtained in different sections were analyzed with the systematic approach of Strauss and Corbin. In the data analysis of the present study, a continuous comparison logic was used, in which a set of data were compared with previous data to better explain the initial categories of data. Immediately, all data obtained at each stage were analyzed by the researchers and ideas for collecting new data were obtained based on these analysis in the subsequent stages and decisions were made. In total, 828 codes were extracted from the analysis of 12 interviews, which was reduced to 388 codes after converting them into larger concepts. After eliminating duplicates and merging the codes conceptually, a total of 321 open codes were obtained. These 321 open codes were classified into 207 more general concepts. The result of the three stages of open, axial and selective coding was 29 subcategories and finally, 17 main categories that were presented in this study.

Conclusions

Despite the important role of responsible eco-friendly camps in the global tourism industry, the Iranian tourism community has not yet realized the importance and necessity of their creation and expansion. Iran is among the countries in the region with the richest natural resources, but apparently the reason for the lack of using these resources as tourist destinations can be sought in the lack of appropriate policymaking and planning, given the lack of recognition of the many benefits of these eco-camps.

Today, activities related to the tourism industry are considered a factor showing the progress and development of the countries, especially local communities, and taking steps to plan and standardize all tourist activities during their stay in pristine nature is considered an important factor in sustainable development. According to the results obtained, since in the current conditions, the country's tourism industry requires the cooperation of several organizations and government agencies to provide infrastructure and activate the private sector in order to develop each of its sub-sectors, the role of these organizations and enterprises in relation to the development of tourism at the national level and undoubtedly in the field of developing eco-camps in the country is very fundamental.

This study attempted to identify and investigate the effective factors and provide a model for the development of Eco camps in Iran. The findings of the research lead to the formation of a paradigm model for the development of eco-camps in Iran. The research findings were compared with other domestic and international investigations. Finally, research limitations and proposed plans for future studies were presented after the practical suggestions.

Author Contributions

Conceptualization and methodology, Hossien.Yeganehpouya, Seyed Abolghasem Mira, and Tahmores. Hasangholipour Yasour.;

Investigation, data curation, software, validation, resources and writing-original draft preparation, Hossien. Yeganehpouya.;

Writing- review and editing, Hossien. Yeganehpouya., Seyed Abolghasem Mira. And Tahmores. Hasangholipour Yasoury.;

supervision, Seyed Abolghasem Mira. and Tahmores.Hasangholipour Yasoury.;

All authors contributed equally to the conceptualization of the article and writing of the original and subsequent drafts and discussed the results.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

The authors would like to thank all participants of the present study.

Ethical considerations

The authors avoided data fabrication, falsification, plagiarism, and misconduct.

Funding

This research did not receive any financial support.

Conflict of interest

The authors declare no conflict of interest.

University of Tehran Press

نشریه محیط‌شناسی

دوره ۵۰، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۳

Homepage: <http://Jes.ut.ac.ir>

شاپای چاپی: ۸۶۲۰-۱۰۲۵
شاپای الکترونیکی: ۶۹۲۲-۲۳۴۵

ارائه مدل توسعه کمپ‌های طبیعت‌گردی مسئولانه سازگار با محیط زیست (اکوکمپ) در ایران

حسین یگانه پویا^۱، طهمورث حسنقلی‌پور یاسوری^۲✉، سید ابوالقاسم میرا^۳

^۱ گروه مدیریت بازرگانی، پردیس بین‌المللی ارس دانشگاه تهران، جلفا، ایران، رایانامه: yeganehpouya@ut.ac.ir

^۲ نویسنده مسئول، گروه مدیریت بازرگانی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران، رایانامه: thyasory@ut.ac.ir

^۳ گروه مدیریت بازرگانی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران، رایانامه: smira@ut.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

هدف: از مهم‌ترین ویژگی‌های طبیعت‌گردی مسئولانه، حفاظت از محیط زیست و توجه ویژه به جوامع محلی، آداب، رسوم و فرهنگ است. در این راستا، توسعه کمپ‌های محیط‌زیستی یکی از موثرترین ابزارهایی است که ضمن حفظ و رعایت اصول اولیه طبیعت‌گردی مسئولانه و حفاظت از محیط زیست، نقش بسزایی در توسعه جوامع محلی و مشارکت آنها در امور گردشگری ایفا می‌کند. طبیعت‌گردی مسئولانه به منظور حفاظت از محیط‌زیست، فرهنگ محلی و توسعه پایدار، علاوه بر فراهم نمودن فرصت‌های تفریحی در مقاصد گردشگری، می‌تواند در توسعه پایدار منطقه نیز بسیار موثر باشد. امروزه کمپ‌های محیط‌زیستی (اکوکمپ) به عنوان اقامتگاه‌هایی که دارای بیشترین هماهنگی طبیعی، فرهنگی و اجتماعی با محیط اطراف می‌باشند، نقش مهمی در توسعه فعالیت‌های گردشگری دارند. گردشگران در آنها مستقیماً در تعامل با محیط‌زیست بوده و با آهنگ طبیعت خود را تطبیق می‌دهند و هدف اولیه در آنها آموزش افراد برای فهم و ق‌دردانی از طبیعت مقصد می‌باشد. با توجه به جاذبه‌های گردشگری طبیعی بی‌شماری که در ایران وجود دارد، وضعیت فعلی استفاده از محیط زیست برای گسترش اکوتوریسم و اکوکمپ‌ها در این سرزمین از آنچه می‌بایستی در این رابطه اجرایی گردد، فاصله بسیار زیادی دارد. از این رو هدف از این پژوهش، شناسایی عوامل موثر و ارائه مدلی برای توسعه کمپ‌های سازگار با محیط زیست (اکوکمپ) در ایران می‌باشد.

تاریخ دریافت: ۱۳/۰۸/۱۴۰۳

تاریخ بازنگری: ۱۷/۱۰/۱۴۰۳

تاریخ پذیرش: ۰۴/۱۱/۱۴۰۳

تاریخ انتشار: ۱۰/۱۲/۱۴۰۳

روش: در این پژوهش از رویکرد کیفی با روش گراند تئوری استفاده شده است. برای جمع‌آوری داده‌های موردنیاز در حین مطالعه منابع کتابخانه‌ای، از روش میدانی با تکنیک مصاحبه عمیق استفاده شده است. مصاحبه‌ها تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت و در مجموع با ۱۲ نفر از کارشناسان در این زمینه مصاحبه و برای تحلیل محتوا از نرم افزار مکس کیودا استفاده شد. **یافته‌ها:** یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که ۲۹ موضوع فرعی در قالب ۱۷ موضوع اصلی، مدل توسعه اکوکمپ در ایران را تشکیل می‌دهند.

کلیدواژه‌ها:

اکوکمپ،

طبیعت‌گردی مسئولانه،

گردشگری،

محیط‌زیست.

نتیجه‌گیری: نتایج این تحقیق نشان داد که توسعه کمپ‌های طبیعت‌گردی مسئولانه در ایران نیازمند همیت ملی در تمامی بخش‌های مرتبط با گردشگری در کشور است. حفاظت از محیط زیست و توسعه پایدار، افزایش صادرات نامرئی و اعتبار بین‌المللی و رونق اقتصادی جوامع محلی از پیامدهای توسعه کمپ‌های طبیعت‌گردی مسئولانه سازگار با محیط زیست (اکوکمپ) بوده و به‌روز رسانی سیاست‌های گردشگری و نظارت بر طبیعت‌گردی مسئولانه، جلب مشارکت بخش خصوصی و تسهیل سرمایه‌گذاری و همچنین توسعه صنعت گردشگری کشور با تمرکز بر طبیعت‌گردی مسئولانه به عنوان راهکارهای مورد نظر در مدل ارائه شده می‌باشند.

استناد: یگانه پویا، حسین؛ حسنقلی‌پور یاسوری، طهمورث؛ و میرا، سید ابوالقاسم. (۱۴۰۳). ارائه مدل توسعه کمپ‌های طبیعت‌گردی مسئولانه سازگار با محیط زیست (اکوکمپ) در ایران. *نشریه محیط‌شناسی*، ۵۰ (۴)، ۵۱۹-۵۳۸. <http://doi.org/10.22059/jes.2025.383911.1008543>

©نویسندگان

ناشر: انتشارات دانشگاه تهران.

DOI: <http://doi.org/10.22059/jes.2025.383911.1008543>

DOR: 20.1001.1.10258620.1403.50.4.8.1

۱. مقدمه

از دیرباز حضور در طبیعت و سفر به نواحی بکر و دست‌نخورده لذت‌بخش بوده و به‌منظور ارضای نیازهای روحی، جذابیت‌های طبیعی همواره به‌عنوان بهترین گزینه مطرح بوده است. شاید به همین دلیل است که طبیعت‌گردی به‌عنوان بخش جذابی از صنعت گردشگری در طی ده‌های اخیر با نرخ رشد فزاینده‌ای گسترش یافته و منبع درآمد قابل‌توجهی را برای بسیاری از کشورها، به‌خصوص کشورهای در حال توسعه ایجاد نموده است. در جهان امروز صنعت گردشگری به‌طور قابل‌توجهی با تخریب محیط‌زیست مرتبط بوده و به‌طور مثال برخی گزارش‌ها بیانگر این است که این صنعت مسئول ۵ الی ۶ درصد از کل گازهای گلخانه‌ای در جهان است (اسکات و گسلینگ، ۲۰۲۱). در اواخر قرن بیستم و با مطرح شدن توسعه پایدار روستایی، درخصوص واژه اکوتوریسم (طبیعت‌گردی مسئولانه) زمره‌هایی شنیده شد، البته باید به این نکته توجه نمود که در سال‌های اخیر تعریف اکوتوریسم همواره تغییر نموده (باکلی و آندردال، ۲۰۲۳)، کامل‌ترین تعریف آن یعنی «سفری مسئولانه و محیط‌زیستی به‌منظور لذت از مناطق نسبتاً بکر طبیعی و ترویج حفظ محیط‌زیست با کمترین تأثیرات منفی بر منابع طبیعی توسط طبیعت‌گردان که افراد بومی در سود حاصل از آن شریک شوند» توسط اتحادیه جهانی حفاظت^۱ در کتاب «اکوتوریسم، اصول، تجربیات و سیاست‌ها» تألیف مگان اپلر وود^۲ ارائه شده است (کیفر، ۲۰۲۲). از ویژگی‌های اصلی اکوتوریسم، حفظ و صیانت از محیط‌زیست و توجه به آداب، رسوم و فرهنگ جوامع بومی است. در این راستا، توسعه اقامتگاه‌های بوم‌گردی و کمپ‌های محیط‌زیستی از مؤثرترین ابزارهایی هستند که ضمن حفظ و رعایت اصول اساسی طبیعت‌گردی، نقش چشمگیری در توسعه و مشارکت جوامع محلی در امور گردشگری دارد (زپل، ۱۹۹۸). طبیعت‌گردی مسئولانه به‌عنوان ابزاری برای حفاظت از محیط‌زیست، فرهنگ محلی و توسعه پایدار، می‌تواند با فراهم نمودن فرصت‌های تفریحی و پایداری کلی مقاصد گردشگری، کیفیت توسعه‌ای منطقه‌ای را ارتقا دهد (هائو و همکاران، ۲۰۲۳).

امروزه اکوکمپ‌ها به‌عنوان اقامتگاه‌های محیط‌زیستی که بیشترین هماهنگی را از نظر طبیعی، فرهنگی و اجتماعی با محیط اطراف داشته و نه‌تنها به‌عنوان مقصد گردشگری در آن کلیه خدمات و زیرساخت‌ها، هماهنگ و مطابق محیط‌زیست منطقه‌ای بوده مطرح است، بلکه گردشگران را مستقیماً در تعامل با طبیعت قرار داده و هدف اولیه آنها آموزش گردشگران به‌منظور فهم و قدردانی از طبیعت مقصد می‌باشد، نقش مهمی در توسعه فعالیت‌های گردشگری ایفاء می‌کنند. همان‌گونه که عنوان گردید سه معیار مهم و اساسی که می‌بایستی در مقوله اکوتوریسم در نظر گرفته شوند عبارتند از: طبیعت محور بودن جاذبه‌ها، متمرکز بودن روابط متقابل گردشگران بر آموزش و همخوانی مدیریت محیط‌های گردشگری با پایداری اکولوژیکی، اقتصادی و فرهنگی (قاسمی و همکاران، ۱۴۰۱). بنابراین از آنجایی که نقش اکوکمپ‌ها در گردشگری حداقل در سه گستره، اقتصاد گردشگری، توزیع و پراکنش گردشگر در نقاط مختلف و ارائه فضاهای ارزشی و فرهنگی مناسب بروز می‌کند، از این‌رو به نظر می‌رسد که لازمه گریز از پیامدهای نامطلوب و دستیابی به الگوی بهینه توسعه این نوع از گردشگری، برنامه‌ریزی و ارزیابی توان اکولوژیکی است و به نظر می‌رسد در صورت تدوین و به‌کارگیری مدل مناسبی برای توسعه اکوکمپ‌ها در ایران، با استفاده از برنامه‌ای کارآمد و اجرای صحیح آن با دیدگاه فرآیندی در بخش دولتی، و ایجاد مشوق‌های لازم در بخش خصوصی زمینه‌های ارتقاء ارائه خدمات در دستگاه‌های اجرایی مربوطه و همچنین اعتماد سرمایه‌گذاران به عملکرد سازمان‌های مربوطه، فراهم گردد.

۲. پیشینه پژوهش

مطالعاتی که در زمینه اقامتگاه‌های مرتبط با اکوتوریسم (اکوکمپ‌ها) در ایران انجام شده است عمدتاً مربوط به مکان‌یابی، استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر، ضرورت طراحی، معماری و می‌باشد که چند مورد آن به شرح ذیل ارائه شده است:

پژوهشی در زمینه "امکان‌سنجی و مکان‌یابی روستاهای مستعد احداث اکوکمپ بین‌المللی؛ مطالعه موردی: استان کرمانشاه" با هدف امکان‌سنجی و مکان‌یابی ایجاد اکوکمپ بین‌المللی در روستاهای استان کرمانشاه انجام شده است. جامعه آماری در این پژوهش عبارت

1. World Conservation Union

2. Megan Epler Wood

است از: ۱۳۷ گردشگر داخلی و خارجی بازدیدکننده از استان کرمانشاه پیش از ۲۰۲۰ و ۵۰ اکوکمپ مشهور به همراه نظرات ۷۶۰۸ مهمان آنان برای شناسایی امکانات اکوکمپ بین‌المللی. در این پژوهش سعی شده مناسب‌ترین نوع اکوکمپ با تعیین مهم‌ترین امکانات و در روستاهای مستعد کرمانشاه، با استفاده از روش‌های تحلیل تصویر، اقتصادسنجی، یادگیری ماشینی و تحلیل اطلاعات بر اساس نقشه‌ها، امکان‌سنجی و مکان‌یابی شود. جمع‌بندی نتایج حاصله از سه گام پژوهش نشان داده؛ اکوکمپ باید کنار محیط‌های کوهپایه‌ای قرار گیرد، نزدیکی به فرودگاه بین‌المللی در اولویت بوده و در نهایت، براساس معیارها و استانداردهای مکان‌یابی اکوکمپ، مانند؛ دسترسی به شبکه معابر، شیب مناسب، ارتفاع از سطح زمین معقول و دوری از مخاطرات طبیعی، منطقه و روستای چالابه بهترین شرایط برای ساخت اکوکمپ بین‌المللی را داراست (محمودی و بیشمی، ۱۴۰۰).

پژوهش قابل ذکر دیگر، "مکان‌یابی اکولوژی‌های تندرستی استان گیلان بر اساس معیارهای جغرافیایی" است که با هدف شناسایی و معرفی مناسب‌ترین پهنه‌های اکولوژی‌های تندرستی در استان گیلان انجام شده است. روش بررسی در این مطالعه توصیفی-تحلیلی، پرسش‌نامه‌ها بر اساس مقایسه‌های زوجی طراحی و بر روی ۱۵ نفر از متخصصان طبیعت‌گردی، صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی، تورگردان‌ها و راهنمایان طبیعت‌گردی و استادان گردشگری، اجرا شده است. بر اساس نتایج پهنه ۹ که در محدوده جغرافیایی شهرستان رشت قرار دارد، با کمترین میزان فاصله نسبت به راه‌حل مطلوب (۰/۰۵۴)، در رتبه اول، پهنه شماره ۶ در محدوده جغرافیایی شهرهای پره‌سر و رضوانشهر با امتیاز عددی ۰/۰۵۹ در رتبه دوم و پهنه ۱۱ در محدوده جغرافیایی شهرستان‌های سیاهکل و لاهیجان با امتیاز ۰/۰۶۴ در اولویت سوم برنامه‌ریزی و توسعه اکولوژی‌های تندرستی قرار داشته است (بیگی، ۱۳۹۹).

مطالعه دیگر، "امکان‌سنجی ایجاد کمپ اکوتوریستی تفرجگاه بالخلی بولاغی شهر گرماب" است که با هدف بررسی و امکان‌سنجی ایجاد کمپ اکوتوریستی تفرجگاه بالخلی بلاغی شهر گرماب در شهرستان خدابنده استان زنجان بوده و جامعه آماری این تحقیق حدود ۳۰۰ نفر از بازدیدکنندگان در ماه و جمعاً در سال ۳۶۰۰ نفر بودند که بر اساس فرمول کوکران نمونه آماری ۲۵۵ نفر محاسبه شده است. در این پژوهش با استفاده از اطلاعات حاصله از طریق پرسشنامه به روش تصادفی ساده و روش تجزیه و تحلیل اطلاعات، مکان‌های مستعد جهت اکوکمپ در منطقه شناسایی شود. نتایج حاصله از تحلیل سلسله‌مراتبی نشان داد که تنها ۰/۴ درصد از مساحت شهرستان خدابنده برای استقرار کمپ‌های اکوتوریستی بسیار مطلوب است. از این‌رو منطقه مورد مطالعه از لحاظ استقرار کمپ‌های گردشگری با محدودیت‌های قابل توجهی روبه‌رو بوده، به طوری که تنها ۲/۱۷ درصد از مساحت شهرستان دارای وضعیت مطلوب در این پهنه واقع شده است. این در حالی است که نتایج حاصل از تحلیل مدل نشان داده که مجموع امتیاز وزنی عوامل درونی ۳/۷۱ و مجموع امتیاز عوامل بیرونی ۳/۱۲ برای منطقه بالخلی بولاغی است (ایلدرمی، حسینی، و قربانی، ۱۳۹۹).

پژوهش دیگر، "عوامل مؤثر بر افزایش رضایت گردشگران از اقامتگاه‌های بوم‌گردی مورد مطالعه: اقامتگاه‌های بوم‌گردی شهرستان دماوند" است که در آن، عوامل مؤثر بر افزایش رضایت گردشگران از اقامتگاه‌های بوم‌گردی شهرستان دماوند بررسی شده است. جامعه آماری پژوهش ۱۹۶ نفر و ابزار گردآوری داده‌ها و سنجش متغیرها پرسش‌نامه بوده که میزان اعتبارروایی آن از سوی ده نفر از استادان حوزه گردشگری و متخصصان نرم‌افزار تجزیه و تحلیل آماری تأیید و میزان پایایی پرسش‌نامه با بهره‌گیری از آزمون کرونباخ با رقم ۰/۸۶ تأیید شده است. بنابر نتایج پژوهش، بین متغیرهای موقعیت و دسترسی اقامتگاه با افزایش رضایت گردشگران رابطه معنادار وجود ندارد، در حالی که رابطه بین متغیرهای ارائه خدمات با کیفیت بالا و عملکرد کارکنان با افزایش رضایت گردشگران معنادار است. گردشگران مطالعه شده از موقعیت و دسترسی اقامتگاه‌های مدنظر راضی و از متغیرهای کیفیت بالای خدمات و عملکرد کارکنان ناراضی بوده‌اند (جهانیان و مهدی‌زاده اردکانی، ۱۴۰۰).

انواع گردشگری براساس طبقه‌بندی والن اسمیت^۱ عبارتند از: گردشگری تاریخی، قومی، هنری، تفریحی و ورزشی، مرتبط با کار، مبتنی بر طبیعت. بنا به تعریف کمیسیون جامعه اروپا (۱۹۸۶) فعالیت‌های گردشگران در مناطق بکر با توجه به انگیزه‌های آنان، به پنج دسته

گردشگری فرهنگی، اکوتوریسم، گردشگری طبیعی، گردشگری دهکده و گردشگری کشاورزی تقسیم می‌شوند (پروین، جمشیدی و محمدی‌فر، ۱۴۰۰). برخی از انواع گردشگری مرتبط با اکوکمپ‌ها، در جدول شماره ۱ ارائه شده‌اند.

جدول ۱. گردشگری‌های مرتبط با اکوکمپ

Jungle tourism	گردشگری جنگل	Nature tourism	طبیعت گردی
Village /Rural tourism	گردشگری روستایی	Ecotourism	اکوتوریسم
Agritourism	گردشگری کشاورزی (مزرعه)	Adventure tourism	گردشگری ماجراجویانه
Mountain tourism	گردشگری کوهستان	Wildlife / Animal tourism	گردشگری حیات وحش
Responsible tourism	گردشگری مسئولانه	Backpacking	گردشگری کوله‌گردی
Sustainable tourism	گردشگری پایدار	Nautical / Water tourism	گردشگری آبی
Wellness tourism	گردشگری تندرستی	Geo tourism	ژئوتوریسم
Safari tourism	گردشگری سافاری	Beach tourism	گردشگری ساحلی
WWOOFING	فرصت جهان شمول برای کار در مزرعه ارگانیک (ووفینگ)	Experiential tourism	گردشگری تجربی
		Glamping	کمپینگ پر زرق و برق

(منبع: یافته‌های تحقیق)

طبیعت‌گردی یکی از ارکان صنعت گردشگری مبتنی بر جاذبه‌های طبیعی مانند تماشای پرندگان، عکاسی، تماشای ستارگان، کمپینگ، پیاده‌روی، شکار، ماهی‌گیری و بازدید از پارک‌ها بوده و انواع آن عبارتند از: گردش آبی و ساحلی، کوهنوردی، غار نوردی، بیابان‌گردی، مردم‌شناسی، طبیعت‌درمانی با تاکید بر طبیعت‌جاندار گیاهی و جانوری و ... (اسپارزا و همکاران، ۲۰۲۴). در بعضی از متون فارسی اکوتوریسم را طبیعت‌گردی نامیده‌اند، حال آن که معادل طبیعت‌گردی، گردشگری متکی بر طبیعت^۱ است. در واقع اکوتوریسم یک بازار ویژه یا گوشه بازار^۲ از گردشگری است که اصول توسعه پایدار را پرورش می‌دهد و شامل اصول پایداری است که در حقیقت باید به عنوان نمونه رهیافت پایداری در صنعت توریسم از آن یاد شود. در سال ۱۹۸۳ اصطلاح اکوتوریسم توسط هکتور سبالوس لاسکورین^۳ در مکزیک طی یک پروژه حمایتی از طبیعت ارائه و چنین تعرف شد؛ اکوتوریسم، سفری به دل طبیعت بکر و دست‌نخورده با نیت مطالعه، یادگیری، استفاده، تحسین و لذت از مناظر طبیعی، گیاهان گوناگون، حیات‌وحش و تمامی آثار باستانی، معاصر و فرهنگی مردم بومی است (سمل و دس، ۲۰۲۳). اکوتوریسم دارای چهار ویژگی؛ وابستگی به محیط‌زیست، پایداری از لحاظ بوم‌شناختی، آموزش و تفسیر ارزش‌ها و مشارکت جوامع بومی و میزبان می‌باشد. با توجه به شباهت طبیعت‌گردی و اکوتوریسم، شاید بتوان اکوتوریسم را شاخه تخصصی‌تر طبیعت‌گردی نامید، به این معنی که طبیعت‌گردی به منزله بازدید مسئولانه از یک منطقه است و در مقابل اکوتوریسم به آموزشی فعالانه در مورد محیط‌زیست و مشارکت در حفاظت از آن منطقه اطلاق می‌گردد. بر طبق تحقیقات، اعتبار اکوتوریسم به رعایت ۸ اصل؛ تمرکز بر طبیعت، تفسیر، پایداری از نظر محیطی، مشارکت در حفاظت محیط، مشارکت جوامع محلی، مولفه فرهنگی، رضایت مشتری، بازاریابی مسئولانه بستگی دارد (ذوالفقاری پهرانی و همکاران، ۱۴۰۱). از نظر معنی کمپ به منظور اقامت (شب مانی) در محیط طبیعی و به صورت موقت برپا شده و به لحاظ ساختاری به سه دسته؛ طبیعی، مصنوعی و ترکیبی تقسیم می‌شود. کمپ طبیعی از مصالح طبیعی ساخته شده و عمدتاً در شرایطی خاص و اضطراری مورد استفاده قرار می‌گیرد. انواع آن عبارتند از: کومه، غار، اتاق برفی، دخمه، زاغه، اشکفت‌ها و غارها. کمپ مصنوعی با استفاده از امکاناتی مانند انواع چادر، کاراوان و ... برپا شده و از سطح رفاهی بالایی برخوردار است. در ساختار کمپ ترکیبی با استفاده از مصالح طبیعی و مصنوعی، امکان شکل‌گیری محل استقرار را به‌وجود می‌آورند. مانند استفاده از پانچو، طناب و باتوم کوهپیمایی و شاخه‌های یک درخت و چادر.

جهت حفاظت از میراث طبیعی در سال ۱۹۹۰ اقامتگاه‌هایی (اکولاج^۴)، متمایز از سایر کلبه‌ها طراحی و ساخته شد. این اقامتگاه‌ها که

1. Nature based tourism
2. Niche Market
3. Hector Ceballos Lascurain
4. Eco Lodge

تاکید شدیدی بر طبیعت محوری داشت، در مناطق دنج و دور از شهرها با رعایت قوانین خاص و احترام به طبیعت برپا شدند. اقامت در آنها هیچ‌گونه آسیبی به محیط اطراف وارد نکرده و هدف اصلی آنها حفظ محیط‌زیست و افزایش پیوند انسان با آن، جلوگیری از آسیب به طبیعت، و همچنین دور کردن گردشگران از زندگی روزمره شهری می‌باشد. در سال ۱۹۹۴ و پس از برگزاری اولین سمینار در زمینه این اقامتگاه‌ها در کمپ ماهوبی^۱ در جزیره ویرجین^۲ آمریکا، اصطلاح خاص اکولاژ روانه بازار شد.

انجمن بین‌المللی اکوتوریسم^۳ در این نشست، «کتاب جامع اکولاژ برای برنامه‌ریزان و توسعه‌دهندگان» را منتشر نمود. این کتاب حاوی اطلاعاتی در مورد شیوه‌نامه جهانی اکولاژها می‌باشد (متا، ۲۰۰۷). اکولاژها باعث حفاظت از محیط طبیعی، ایجاد مزایای اقتصادی برای جامعه میزبان، تجربه آموزشی و مشارکتی برای گردشگران را به همراه داشته و با روشی حساس به محیط‌زیست مدیریت و توسعه می‌یابد. اکولاژها شامل چهار گونه مختلف اختصاصی، غیر رسمی، علمی و کشاورزی می‌باشند (مایک و ایگل، ۲۰۱۹).

اکوکمپ^۴ به معنای کمپ و یا اردوگاه محیط‌زیستی است، در واقع نوعی اقامتگاه است که بیشترین هماهنگی را از نظر طبیعی، فرهنگی و اجتماعی با محیط اطراف دارد و در ساخت و بهره‌برداری با روش‌های پایدار ایجاد می‌شود. طراحی و ساختار آنها به گونه‌ای است که اثرات منفی محیط‌زیستی را کاهش داده، مواردی از قبیل کاهش در تولید میزان دی‌اکسیدکربن، مدیریت پسماندها، بهره‌گیری از مصالح بومی در ساخت، استفاده از انرژی پاک، آموزش و مشارکت موثر در حفظ محیط‌زیست منطقه و ... در آن منظور شده است. به عبارتی اکوکمپ یک کمپ و اقامتگاه موقت و یک مقصد گردشگری در مناطق بکر طبیعی است که تمام خدمات آن با محیط‌زیست منطقه و استانداردهای بین‌المللی، هماهنگی دارد. به طور کلی در توصیف کمپ‌های دوستدار محیط‌زیست، تنها قرار گرفتن در طبیعت یا مدیریت بازیافت مدنظر نبوده و سازگاری با محیط‌زیست نیازمند تعهد بیشتری بوده و بنابراین اکوکمپ‌ها می‌بایستی دارای چندین ویژگی پایدار شامل؛ استفاده از مواد مصرفی ارگانیک (حتی منوی غذایی خود)، به‌کارگیری محصولات پاک‌کننده محیط‌زیستی، تامین برق از پنل‌های خورشیدی، تامین آب آشامیدنی و مصرفی از آب باران (در صورت امکان و قابلیت منطقه)، بازیافت بیش از هشتاد درصد زباله‌ها (به‌عنوان یک چالش سبز). استفاده از پیشوند «eco» در اصطلاح کمپ به این معنی است که در این نوع خاص از کمپ‌ها، توجه بیشتری به محیط‌زیست به عمل آمده و اثرات مخرب محیط‌زیستی را کاهش دهد. اکوکمپ یک مقصد گردشگری بهینه بر اساس و معیارهای هماهنگ با مسائل و چالش‌ها و استانداردهای محیط‌زیست است (لهونیان، سالم و منوچهری، ۱۴۰۲).

برخی از مهم‌ترین اکوکمپ‌های حال حاضر جهان عبارتند از:

اکوکمپ پاتگونیا^۵ به عنوان اولین اقامتگاه در منطقه جنوب آمازون که سیاست‌های گردشگری مسئولانه را در پیش گرفته است. این اکوکمپ متعلق به شرکت گردشگری کاسکادا اکسپدیسیون^۶ است که در سال ۱۹۹۱ تأسیس شده است (سادیک، ادیل و پل، ۲۰۲۲). ماموریت این اکوکمپ عبارت است از: فراهم نمودن شرایط و تشویق به ارتباطات عمیق با طبیعت از طریق تجربه‌های سفر خارق‌العاده، ترویج توسعه پایدار محیط‌زیست، و ایجاد فضاهای به یاد ماندنی برای ملاقات و ارتباط با مردم بومی. چشم انداز این اکوکمپ عبارت است از: شناخته شدن به عنوان پیشرو و پیشگام در صنعت گردشگری و به‌ویژه طبیعت‌گردی برای ارتباط بیش از پیش گردشگران با طبیعت، به منظور تولید ثروت و حفاظت از محیط‌زیست، با ایجاد ارزش و شغل برای جامعه محلی.

اکولوژ بساطا^۷ در ساحل شرقی جزیره سینا کشور مصر واقع شده و بر پایه کانسپت، برپایی یک اقامتگاه در راستای تحقق آرزوی حفظ و دست نخورده ماندن منطقه، تعریف شده است. در فرهنگ عرب بساطا به معنی ساده بودن است که منعکس‌کننده مفهوم و طراحی این اقامتگاه می‌باشد. در این ساختمان‌ها از مصالح بومی نظیر بامبو، خاک رس و سنگ‌های طبیعی استفاده شده، به عبارتی ساختمان‌ها و کلبه‌های این اکولاژ هماهنگی خاصی با طبیعت و محیط اطراف دارد و امکان اقامت در هر سه نوع چادر مستقر در طبیعت بکر ساحلی،

1. Maho Bay Camps
2. Virgin Island
3. The International Ecotourism Society (TIE)
4. Ecological Camp
5. Patagonia Eco-Camp
6. Cascada Expediciones
7. Basata Eco Lodge

کلبه‌های بامبویی و همچنین کلبه‌های بیلاقی ساخته شده با خشت و تزئینات بومی، وجود دارد. به منظور تامین انرژی از الگوی طبیعی جریان باد منطقه‌ای به عنوان جایگزین تهویه مصنوعی و در خصوص گرم کردن آب در کلبه‌های بیلاقی از پنل‌های خورشیدی استفاده شده است. برای تامین آب شیرین جهت استفاده به صورت محدود در موارد آشپزی و استحمام، از دستگاه آب شیرین‌کن استفاده شده و در خصوص فاضلاب نیز پساب به دو قسمت خاکستری و سیاه تقسیم می‌شود. از آب خاکستری برای آبیاری فضای سبز و گیاهان غیرخوراکی استفاده و آب سیاه به تصفیه‌خانه منتقل می‌گردد. در رابطه با پسماندها نیز تفکیک کامل زباله انجام و از زباله‌های طبیعی و اضافی مواد غذایی به‌عنوان غذای حیوانات و همچنین از فضولات حیوانی به‌عنوان کود برای گیاهان استفاده می‌شود. در بیانیه تعهد به پایداری این اقامتگاه آمده «ما به طبیعت اطراف خود احترام می‌گذاریم و از آن محافظت نموده و فقط از مواد طبیعی برای ساخت‌وساز استفاده می‌کنیم». این اقامتگاه با توجه به فعالیت‌های محیط‌زیستی خود در سال ۲۰۲۲ موفق به اخذ گواهینامه گرین کی^۱ شده است.

اکوکمپ میدا^۲ در کنیا، متعلق به یک موسسه خیریه با شعار «همه باید حق برخورداری از مراقبت‌های پزشکی، حداقل آموزش اولیه و غذای کافی را داشته باشند» می‌باشد و به جهت ارائه کمک‌های مالی خصوصی به یک جامعه کوچک در سواحل کنیا، احداث شده است. اکوکمپ میدا با برخورداری از یک منظره زیبایی در ساحل حرا و جنگل آرابوکو- سوکوکه^۳، دارای کلبه‌های سنتی مجهز و همچنین چادرهایی در قالب کمپینگ خصوصی می‌باشد. این اردوگاه از دسامبر ۲۰۰۷ به صورت امروزی افتتاح شده و هدف آن ایجاد تعادلی بین حفاظت محیط‌زیست، کمک به بهبود زندگی جامعه محلی و اختصاص تمامی سود به بهداشت، آموزش و کشاورزی می‌باشد. در خصوص انرژی، تامین انرژی برق مورد نیاز از طریق سیستم خورشیدی صورت گرفته و مدیریت آب و جمع‌آوری آب پسماند جهت استفاده در آبیاری فضای سبز محدوده از ویژگی‌های آن و تولید حداقلی زباله از سیاست‌های اتخاذ شده در رابطه با مدیریت پسماند این کمپ سازگار با محیط‌زیست است.

اقامتگاه لاپاریوس^۴ که در دسته اقامتگاه‌های اکوریورت^۵ قرار می‌گیرد، جزء مجموعه‌ای انحصاری شامل پنج اقامتگاه محیط‌زیستی در کاستاریکا به نام اقامتگاه‌های حیات‌وحش بوانا^۶ واقع در شبه جزیره بکر اوسای^۷ کاستاریکا است که توسط جنگل بارانی گرمسیری در آمریکای مرکزی پوشیده شده و همجوار سواحل غنی از اکوسیستم دریایی است. این اقامتگاه در سال ۱۹۹۳ در شمال شبه جزیره افتتاح و در جهان به عنوان یک اقامتگاه پایدار شناخته شده است. در رابطه با مشخصات کلی این اقامتگاه محیط‌زیستی می‌توان به مواردی مانند طراحی بر مبنای احترام به طبیعت و استفاده از مواد تجدیدپذیر در ساخت آن، برخورداری از ۱۷ خانه بیلاقی مجلل چوبی با چشم‌اندازهای با شکوه ساحلی، بهره‌مندی از امکانات پذیرایی و رفاهی بسیاری مانند نمایشگاه‌های عرضه محصولات صنعتگران محلی، رستوران در فضای باز با غذاهای بومی، استخر نمکی و خدمات سلامت مانند یوگا و ماساژهای مخصوص محلی و ...، کشت محصولات ارگانیک شامل کاهو، آروگولا، کلم پیچ، خردل، ریحان، تره‌فرنگی، کلم، کلم بروکلی، گشنیز و همچنین موز، چنار، پرتقال، نارنگی، لیمو و حتی قهوه و ... اشاره نمود. از سویی تامین تمامی پرسنل از نیروهای بومی، سبب کاهش مهاجرت از منطقه و فقر شده و در رابطه با مدیریت انرژی و پسماند نیز می‌توان به آموزش کودکان در رابطه با انرژی و محیط‌زیست و همچنین بازیافت مواد و تولید کمپوست اشاره نمود.

اکولاژ کلارین^۸ سوئد در نزدیکی استکهلم در یک محیط جنگلی برای آرامش و ماجراجویی، واقع شده و فلسفه حضور در آن تجربه یک سفر شگفت‌انگیز و تبادل فرهنگ و حفظ محیط‌زیست است. این کمپ به عنوان ساده‌ترین اقامتگاه گردشگری سوئد، از ۱۲ کلبه کوچک جنگلی تشکیل شده و از امکانات رفاهی کمی برخوردار می‌باشد. مردم این منطقه از ۴۰۰ سال پیش تا به حال برای تهیه زغال چوب از یک روش قدیمی استفاده می‌کنند تا برای استخراج آهن در کوره‌ها از آن بهره‌برند. در کولارین و اطراف آن صدها بقایای کوره

1. Green Key
2. Mida Eco -Camp
3. Arabuko- Sokoke
4. Lapa Rios Lodge
5. Eco resorts
6. Böena Wilderness Lodges
7. Osa Peninsula
8. Kolarbyn Eco Lodge

زغال‌چوب وجود دارد که گواه روزهای شکوهی است که آهن اقتصاد سوئد را ساخته است. برای بقای این سنت، شهرداری شهر اسکین اکاتبرگ سوئد^۱ دوازده کلبه زغالی در کمپی با عنوان اکولاژ کلاربین را ساخت و در آگوست ۲۰۰۴ اکولاژ کولاربین پروژه‌ای را جهت احیای مجدد سنت قدیمی تولید زغال‌چوب، آغاز کرد. سیاست‌های محیط‌زیستی این کمپ عبارتند از: اختصاص بخشی از درآمد به حفاظت از طبیعت و فرهنگ‌سازی، استفاده از مصالح طبیعی در ساخت و پرهیز از مصرف مواد شیمیایی.

۳. روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نوع کیفی و مبتنی بر نظریه داده‌بنیاد می‌باشد که از رویکرد اشتراوس و کوربین به جهت داشتن قالب استفاده شده و برای تحلیل داده‌های کیفی گردآوری شده، تا سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی صورت پذیرفته تا نهایتاً پارادایمی منطقی یا تصویری عینی از مدل خلق شده ارائه گردد. در مرحله اول مطالعات تطبیقی به صورت کتابخانه‌ای صورت گرفت و به توصیف و تحلیل اطلاعات موجود در کتاب‌ها، مقاله‌ها، سایت‌های اینترنتی و پژوهش‌های مرتبط با گردشگری و به ویژه انواع گردشگری که به گونه‌ای مرتبط با کمپینگ و در نهایت اکوکمپ می‌باشند، پرداخته شد. در مرحله دوم اطلاعات میدانی، برای ساخت الگوی پیشنهادی پژوهش از نظریه برخاسته از داده‌ها (گرند تئوری) استفاده شد. در این پژوهش اطلاعات به روش مصاحبه ژرف‌نگر و نیمه ساختار یافته گردآوری شده و نمونه‌گیری تا رسیدن به حد کفایت و اشباع نظری ادامه پیدا کرد. در این تحقیق از مصاحبه هشتم، داده‌ها به مرحله اشباع رسید، اما به منظور حصول اطمینان از جمع‌آوری داده‌های کافی، مصاحبه تا ۱۲ نفر از خبرگان شامل دست‌اندرکاران، متخصصان و مدیران صنعت گردشگری و دانشگاهی ادامه یافته و مدت زمان هر مصاحبه بین ۹۰ تا ۱۲۰ دقیقه بود. مشارکت‌کنندگان در این پژوهش ۹ مرد و ۳ زن با بازه سنی ۳۰ الی ۶۰ سال و دارای سابقه کاری بین ۵ تا ۳۵ سال بودند که در بین آنها ۲ نفر کارشناس، ۴ نفر کارشناس ارشد، ۱ نفر دانشجوی دکتری و ۵ نفر دارای مدرک دکتری بود. در رابطه با تجزیه و تحلیل داده‌ها سه عنصر مفاهیم، مقوله‌ها و گزاره‌های نظریه زمینه‌ای با استفاده از کدگذاری در همین مرحله از تحقیق پدیدار و به یکدیگر متصل شدند. با توجه به روش نظریه زمینه‌ای از سه شکل کدگذاری باز، محوری و انتخابی استفاده و تحلیل‌های مرتبط در هر سه نوع کدگذاری، با نرم‌افزار مکس کیودا نسخه ۲۰۲۰ انجام گرفته است. محدوده مطالعه شامل اقامتگاه‌های سازگار با محیط زیست مطرح جهان و اقامتگاه‌های مرتبط در ایران می‌باشد.

مفهوم کیفیت در مطالعه کیفی به معنای ایجاد فهم^۲ است (استنباکا، ۲۰۰۱)، لینکلن و گویا^۳ پیشنهاد کردند که در پژوهش‌های کیفی به جای واژه پایایی از قابلیت اطمینان^۴ استفاده شود (گران، ۲۰۲۱). پژوهشگران کیفی برای آزمون روایی از کثرت‌گرایی^۵ بهره می‌گیرند. جانسون^۶ معتقد است که استفاده از چندگانه‌گرایی در محقق، روش داده به منظور ثبت سازه واقعیت در پژوهش کیفی مناسب است. منظور از چندگانه‌گرایی، به کارگیری چند نوع روش یا داده مانند استفاده هم‌زمان از رویکردهای کمی و کیفی می‌باشد (کوهلر، اسمیت و باکو، ۲۰۲۱). در این تحقیق، از روش‌های چندگانه‌گرایی در شیوه، محقق و مشارکت‌کننده بهره گرفته شده که در آن در صورتی که درصد به دست آمده در هر بخش بیشتر از ۶۰ درصد باشد، نتایج مورد تأیید است. به منظور سنجش قابلیت استمرار بازآزمون روش انجام کار، به عنوان نمونه چند مصاحبه انتخاب و هر یک در فاصله زمانی کوتاه و مشخصی مجدداً کدگذاری شده و کدها با یکدیگر مقایسه و کدهای مشابه با عنوان «توافق» و کدهای غیرمشابه با عنوان «عدم توافق» اعلام شدند. در تحقیق کنونی، ۳ مصاحبه از بین مصاحبه‌های انجام شده انتخاب و هر کدام دو بار در فاصله زمانی ۴۵ روزه توسط محقق کدگذاری شدند. تعداد کل کدها برابر ۳۶۶، تعداد عدم توافقات برابر ۶۲ و تعداد توافقات بین کدها برابر ۱۵۲ است. قابلیت استمرار بازآزمون مصاحبه‌های انجام شده در این پژوهش، برابر ۸۳ درصد می‌باشد. برای محاسبه قابلیت استمرار مصاحبه با روش توافق درون موضوعی کدگذاری توسط دو نفر، از یک دانشجوی دکتری خواسته شد تا

1. Skinnskatteberg
2. Generating Understanding
3. Guba & Lincoln
4. Dependability
5. Triangulation
6. Johnson

به عنوان کدگذار در تحقیق همکاری نماید، در ادامه محقق با همکاری وی، جهت کدگذاری سه مصاحبه اقدام و درصد توافق بین کدگذاران که به عنوان سومین شاخص اعتبارسنجی تحلیل به کار برد. تعداد کل کدهای به ثبت رسیده برابر ۳۹۶، تعداد عدم توافقات برابر ۷۲ و تعداد توافقات بین این کدها ۱۶۲ و قابلیت استمرار بین کدگذاران درخصوص مصاحبه‌ها در این پژوهش برابر ۸۲ درصد است. در دو آزمون کدهای مشخص شده، به منظور محاسبه میزان درصد اعتبار بازآزمون پژوهش در میان مصاحبه‌شوندگان جدید، با یکدیگر قیاس و در هر یک از تحقیق‌های اصلی و اعتبارسنجی، کدهای مشابه با عنوان «توافق» و کدهای غیر مشابه با عنوان «عدم توافق» مشخص شدند. در دو مرحله پژوهش تعداد کل کدها برابر ۳۵۷، در این دو زمان تعداد کل توافقات بین کدها برابر ۱۵۰ و تعداد کل عدم توافقات برابر ۵۷ است؛ بنابراین درصد اعتبار روش کثرت‌گرایی در مصاحبه شونده در این پژوهش، برابر ۸۴ درصد است.

۴. یافته‌های پژوهش

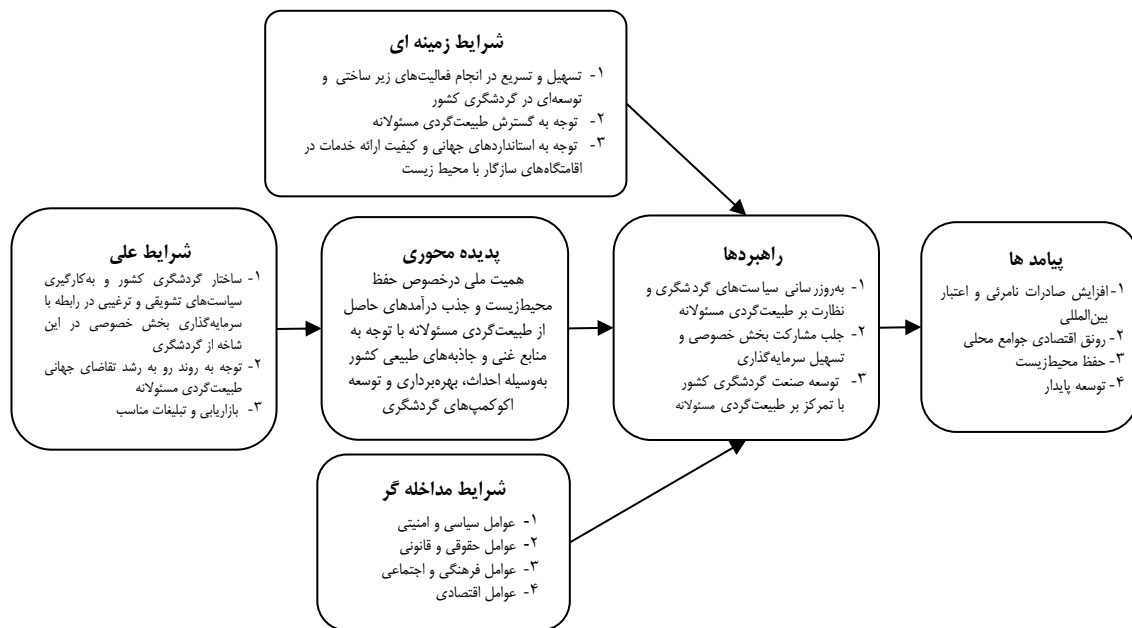
در تحلیل داده‌های پژوهش حاضر، از یک منطق مقایسه پیوسته استفاده شد، به صورتی که مجموعه‌ای از داده‌ها با داده‌های پیشین قیاس شدند تا تبیین طبقات اولیه داده‌ها بهتر صورت پذیرد. بلافاصله کلیه داده‌های حاصل در هر مرحله توسط محقق تحلیل و ایده‌هایی برای جمع‌آوری داده‌های جدید بر مبنای این تحلیل‌ها در مراحل بعدی به دست آمده و تصمیم‌گیری صورت می‌گرفت. در مجموع از تحلیل ۱۲ مصاحبه انجام گرفته، تعداد ۸۲۸ کد استخراج شد که این تعداد پس از تبدیل آنها به مفاهیم بزرگ‌تر به ۳۸۸ کد کاهش یافت و پس از حذف موارد تکراری و ادغام کدها به لحاظ مفهومی، مجموعاً ۳۲۱ کد باز به دست آمد. این ۳۲۱ کد باز در ۲۰۷ مفهوم کلی‌تر در این پژوهش طبقه‌بندی شدند. حاصل سه مرحله کدگذاری باز، محوری و گزینشی ۲۹ زیر مقوله و نهایتاً ۱۷ مقوله اصلی می‌باشد. ۲۹ زیر مقوله (مقوله‌های فرعی) و ۱۷ مقوله اصلی در جدول ۲ ارائه شده‌اند.

جدول ۲۰. مقوله‌های اصلی منتج از مقوله‌های فرعی

مقوله اصلی	مقوله های فرعی
عوامل فرهنگی و اجتماعی	- عوامل فرهنگی
عوامل اقتصادی	- عوامل اجتماعی
جلب مشارکت بخش خصوصی و تسهیل سرمایه‌گذاری	- عوامل اقتصادی
بهره‌ورسانی سیاست‌های گردشگری و نظارت بر طبیعت‌گردی مسئولانه	- تسهیل سرمایه‌گذاری
عدم تبلیغات و بازاریابی مناسب	- جلب مشارکت بخش خصوصی
عوامل سیاسی و امنیتی	- نقش دولت (حکومت)
عوامل حقوقی و قانونی	- نظارت عالی
لزوم توجه به استانداردهای جهانی و کیفیت ارائه خدمات در اقامتگاه‌های سازگار با محیط‌زیست	- بازاریابی
رونق اقتصادی جوامع محلی	- تبلیغات
حفظ محیط‌زیست	- عوامل امنیتی
لزوم تسهیل و تسریع در انجام فعالیت‌های زیرساختی و توسعه‌ای در گردشگری کشور	- عوامل حقوقی
توجه به تقاضای موجود برای طبیعت‌گردی مسئولانه در بازار جهانی گردشگری	- بازنگری در قوانین
ساختار گردشگری کشور	- استانداردسازی - کیفیت خدمات - تجارب بین‌المللی
افزایش میزان مقبولیت و اعتبار بین‌المللی	- آموزش
توسعه پایدار	- مفهوم اکوکمپ
توسعه صنعت گردشگری کشور با تمرکز بر طبیعت‌گردی مسئولانه	- رونق اقتصادی جوامع محلی
	- حفظ محیط‌زیست
	- لزوم تسهیل و تسریع در انجام فعالیت‌های زیرساختی و توسعه‌ای در گردشگری کشور
	- توجه به تقاضای موجود برای طبیعت‌گردی مسئولانه در بازار
	- ساختار گردشگری کشور
	- افزایش میزان مقبولیت و اعتبار بین‌المللی
	- توسعه پایدار
	- ویژگی‌های طبیعت ایران - توسعه صنعت گردشگری

(منبع: یافته‌های تحقیق)

کدگذاری انتخابی با روشن کردن خط پژوهش براساس الگوی ارتباط شناسایی شده بین مقوله‌ها و زیر مقوله‌ها در کدگذاری باز و محوری، آغاز می‌گردد. در کدگذاری انتخابی خط داستان معین شده و ارتباط دادن زیر مقوله‌ها به مقوله اصلی از طریق پارادایم، اعتبار بخشی به روابط و پر کردن شکاف‌های بین مقوله‌ها انجام می‌شود. در کدگذاری گزینشی یکپارچه‌سازی و پالایش نظریه به وجود آمد و در مرحله کدگذاری محوری مبانی کدگذاری انتخابی ایجاد گردید. در کدگذاری گزینشی نیز براساس بازبینی، تذهیب و تکمیل مقوله‌ها و مفاهیم استخراج شده از داده‌ها، مدل توسعه کمپ‌های طبیعت‌گردی مسئولانه به دست آمد. در این بخش چگونگی توسعه کمپ‌های طبیعت‌گردی مسئولانه با توجه به مفاهیم و مقوله‌های جدید و یا موجود، تشریح گردید. مدل پارادایمی توسعه کمپ‌های طبیعت‌گردی مسئولانه سازگار با محیط‌زیست (اکوکمپ) در ایران در شکل ۱ متناسب با نظریه داده بنیاد نشان داده شده است.

شکل ۱. مدل پارادایمی توسعه کمپ‌های طبیعت‌گردی مسئولانه سازگار با محیط‌زیست (اکوکمپ) در ایران (منبع: یافته‌های تحقیق)

پس از انجام کلیه مراحل، محقق به این نتیجه رسید که مقوله محوری پژوهش حاضر عبارت است از: «همیت ملی در خصوص حفظ محیط‌زیست و جذب درآمدهای حاصل از طبیعت‌گردی مسئولانه با توجه به منابع غنی و جاذبه‌های طبیعی کشور به‌وسیله احداث، بهره‌برداری و توسعه اکوکمپ‌های گردشگری». همیت ملی با تاکید بر تعامل حاکمیت (به معنی کلیه دستگاه‌های مرتبط)، جوامع محلی و دست‌اندرکاران بخش خصوصی گردشگری کشور بدین معنی است که، گروه ذینفع در لایه‌های مختلف ایجاد و در فرآیند توسعه شامل تعریف مساله، اتخاذ سیاست‌ها، تدوین استانداردها، تنظیم راه‌حل‌ها، تسهیل در اجرا، ایجاد، راهبری و ارزیابی، اقدامات اصلاحی و توسعه حضور داشته باشند.

بعد عوامل علی مدل شامل؛ ساختار گردشگری کشور و به‌کارگیری سیاست‌های تشویقی و ترغیبی در رابطه با سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در این شاخه از گردشگری، توجه به تقاضای مربوط به طبیعت‌گردی مسئولانه در بازار جهانی گردشگری، بازاریابی و تبلیغات مناسب، به وقایعی که به وقوع پدیده اصلی منتج می‌گردد دلالت نموده و شامل شرایطی مقدم است که باعث ایجاد و توسعه پدیده اصلی رویداد می‌گردد.

بعد دیگری از مدل مربوط به شرایط زمینه‌ای یا محیطی اثرگذار بر راهنبردها می‌باشد که در حقیقت به عوامل خاصی که از جنس پدیده می‌باشند، اطلاق می‌گردد. این عوامل عبارتند از: تسهیل و تسریع در انجام فعالیت‌های زیرساختی و توسعه‌ای در گردشگری کشور، توجه به گسترش طبیعت‌گردی مسئولانه و توجه به استانداردهای جهانی و کیفیت ارائه خدمات در اقامتگاه‌های سازگار با محیط‌زیست. در مدل پارادایمی شرایط مداخله‌گر متعلق به عواملی عام و از جنس محیط می‌باشند، شرایطی ساختاری که متعلق به محیط پدیده بوده و بر راهنبردها

تاثیر می‌گذارند. شرایطی مانند زمان، مکان، فرهنگ، پایگاه اقتصادی، تاریخچه، وقایع و ... باعث محدود و یا تسهیل نمودن راهبردها می‌گردند. در این پژوهش، عوامل سیاسی و امنیتی، حقوقی و قانونی، فرهنگی و اجتماعی، عوامل اقتصادی به عنوان شرایط مداخله‌گر و واسطه‌ای اثرگذار بر راهبردها تشخیص داده شدند.

به‌روزرسانی سیاست‌های گردشگری و نظارت بر طبیعت‌گردی مسئولانه، جلب مشارکت بخش خصوصی و تسهیل سرمایه‌گذاری، توسعه صنعت گردشگری کشور با تمرکز بر طبیعت‌گردی مسئولانه به عنوان مقوله‌های راهبردی این پژوهش، تشخیص داده شده‌اند. پیامدهای حاصله به عنوان خروجی‌های به‌دست آمده از به‌کارگیری راهبردها در مدل برای ایجاد و توسعه کمپ‌های طبیعت‌گردی مسئولانه سازگار با محیط‌زیست (اکوکمپ)، عبارتند از: حفظ محیط‌زیست و توسعه پایدار، افزایش صادرات نامرئی و اعتبار بین‌المللی، رونق اقتصادی جوامع محلی.

۵. بحث

هدف این پژوهش ارائه مدل توسعه کمپ‌های طبیعت‌گردی مسئولانه سازگار با محیط‌زیست (اکوکمپ) در ایران و به عبارتی دیگر شناسایی عوامل تاثیرگذار بر ایجاد و توسعه این اقامتگاه‌های محیط‌زیستی و ارائه راهبردهای مناسب در این خصوص بوده و در نهایت مدلی مبتنی بر داده‌ها شکل گرفته است. نتایج این تحقیق می‌تواند یاری‌گر فعالان و مدیران صنعت گردشگری و محیط‌زیست کشور و به طور خاص شاخه‌های مختلف طبیعت‌گردی در هر دو بخش خصوصی و دولتی به منظور برنامه‌ریزی و اقدام باشد.

عوامل علی: در رابطه با مقوله ساختار گردشگری کشور و به‌کارگیری سیاست‌های تشویقی و ترغیبی در رابطه با سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در این شاخه از گردشگری، با توجه به عدم انطباق و همسویی لازم فعالیت‌ها و برنامه‌ریزی‌های انجام شده با مزیت‌های رقابتی کشور مانند طبیعت بکر و بی‌بدیل، ظرفیت‌های گردشگری و ... نیازمند تغییر مبانی و دکترین توسعه گردشگری، متناسب با مزیت‌ها و ظرفیت‌ها در همه مناطق و استان‌ها هستیم. در مورد توجه به روند رو به رشد تقاضای جهانی برای طبیعت‌گردی مسئولانه، شایان ذکر است با توجه به پتانسیل و تنوع بسیار زیاد ایران از لحاظ زیبایی‌های طبیعی و چهار فصل بودن، به نظر می‌بایستی به طور جدی‌تری در هنگام طراحی و اجرای برنامه‌های توسعه اقتصادی و حفاظت از محیط‌زیست از فرصت‌های اکوتوریسم در ایران استفاده شود. اندازه بازار جهانی اکوتوریسم به نقل از شرکت فورچون بیزینس اینسایتس^۱ تا سال ۲۰۳۲ با نرخ رشد مرکب سالانه^۲، معادل ۱۴/۳۱ درصد در حدود ۷۶۰ میلیارد دلار پیش بینی شده است. از سویی به گزارش شرکت تحقیقات بازار آلاید^۳، اندازه بازار گردشگری در شاخه اکوتوریسم آسیا، اقیانوسیه و آفریقا در سال ۲۰۲۱ برابر با ۶۴/۴ میلیارد دلار بوده و پیش‌بینی می‌شود تا سال ۲۰۲۷ با نرخ رشد مرکب سالانه معادل ۱۴ درصد به ۱۵۰/۹ میلیارد دلار برسد. سهم صنعت گردشگری ایران از این بازار جهانی به استناد آمارهای منتشره و نظر تمامی کارشناسان، علی‌رغم جاذبه‌ها و پتانسیل بسیار بالای کشور در این زمینه، به دلیل عدم توجه به تقاضای مربوط به طبیعت‌گردی مسئولانه نزدیک به صفر است. در خصوص بازاریابی و تبلیغات مناسب، به نظر می‌رسد تبلیغات و اطلاع‌رسانی در این رابطه می‌بایستی بر اساس قابلیت‌های بی‌ظنیر طبیعت ایران و در سطوح کیفی و کمی بالاتری انجام شود.

شرایط زمینه‌ای: عوامل زیرساختی در گردشگری از جمله مقوله‌های بسترساز بوده و با توجه به ماهیت این گونه اقامتگاه‌ها که در نقاط بکر طبیعی و غالباً دور از شهرها قرار دارند، می‌توان به مواردی نظیر ایجاد و ارائه خدمات روزآمد فرودگاهی، بهره‌گیری از راه‌های اصلی مناسب، ایجاد و یا بهبود دسترسی‌های محلی و ... به عنوان اصلی‌ترین فعالیت‌های موردنظر اشاره نمود. علاوه بر این موارد، توسعه زیرساخت فناوری‌های نوین و اطلاعاتی و همچنین امکانات اقامتی در طبیعت با درنظر گرفتن ملاحظات محیط‌زیستی از عمده‌ترین فعالیت‌های زیرساختی و توسعه‌ای مطروحه می‌باشد. در رابطه با توجه به گسترش طبیعت‌گردی مسئولانه

قابل ذکر است که این شاخه از گردشگری به دنبال کمترین تاثیر منفی بر محیط‌زیست و فرهنگ محلی بوده و در عین حال با اعمال

1. Fortune Business Insights
2. CAGR
3. Allied Market Research

مدیریت در این بخش، تلاش می‌کند تا موجبات بهبود شرایط زندگی مردم محلی را ایجاد و در جهت ساخته شدن محل بهتری برای بازدید گروه‌های بعدی، اقدام گردد و از این‌رو با گردشگری پایدار متفاوت است، زیرا در گردشگری پایدار تمرکز بر تلاش حداکثری مردم، کسب و کارها و دولت‌ها در جهت ایجاد تأثیرات مثبت اقتصادی، اجتماعی و محیطی از طریق گردشگری است. در مورد توجه به استانداردهای جهانی و کیفیت ارائه خدمات در اکوکمپ‌ها به عنوان اقامتگاه‌های سازگار با محیط‌زیست، اقدام جهت استانداردسازی و افزایش کیفی اقامتگاه‌های موجود و سعی بر تبدیل آنها به اقامتگاه‌های سازگار با محیط‌زیست با اهداف متناسب با طبیعت‌گردی مسئولانه، از مهم‌ترین عوامل زمینه‌ای در این تحقیق بوده است. در این خصوص می‌توان به به‌کارگیری مرسوم و غلط اکوکمپ به عنوان پیشوند برای هر اقامتگاه واقع شده در نقاط دور دست و غالباً طبیعی نه تنها در کلیه تحقیقات و مقالات دانشگاهی، بلکه در واقعیت صنعت گردشگری ایران اشاره نمود. اقامتگاه‌های مذکور یا فاقد هرگونه تشابهی با آن چه مدنظر جهانیان است بوده و یا از درصد بسیار کمی از استانداردها و کیفیت‌های جهانی در خصوص اکوکمپ‌ها، برخوردار می‌باشند. طبق بررسی‌های به عمل آمده در ایران به صورت محدودی به تدوین قوانین در حوزه گردشگری و محیط‌زیست پرداخته شده است. به طور مثال، انجمن مدیریت سبز ایران در رابطه با ارزشیابی شش شاخص اصلی؛ مدیریت و بهره‌وری انرژی، مدیریت و بهینه‌سازی آب، مدیریت پسماند، کیفیت هوا و صدا، مدیریت تدارکات و خرید محصولات سبز فعالیت دارد. همچنین با توجه به یافته‌های این پژوهش، اکوکمپ‌های موفق دنیا در این خصوص از استانداردهای جهانی بهره‌مند می‌باشند. استانداردهای جهانی اکوکمپ عبارتند از:

- استفاده مجزا از منابع آبی اعم از آب‌های زیرزمینی، آب باران، آب‌های خاکستری و ... برای مصارف تعیین شده، کنترل و تنظیم حجم خروجی و تعبیه حسگرهای هوشمند در جهت صرفه‌جویی در مصرف و جلوگیری از هدر رفت آب.
- مدیریت مصرف و بهره‌وری انرژی، استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر و عدم استفاده و یا استفاده حداقلی از سوخت فسیلی، بهره‌گیری از وسایل برقی کم مصرف سرمایشی و گرمایشی، انواع لامپ‌ها و ...
- مدیریت پسماند، به حداقل رساندن ضایعات و تفکیک و دسته‌بندی زباله‌ها در جهت مدیریت مسئولانه.
- معماری و تزیینات محیطی، استفاده از مواد، مصالح بومی و همگام با طبیعت اقلیم منطقه.
- عدم ایجاد اختلال در زندگی شبانه حیات‌وحش در نورپردازی اقامتگاه و روشن نمودن مسیرها برای گردشگران و اقدام در حفظ یکپارچگی محیط، تعامل با حیات‌وحش، حفاظت از گونه‌های نادر، حفظ گونه‌های گیاهی بومی و ...
- نحوه مدیریت اکوکمپ‌ها، تعیین خط‌مشی‌ها، الزامات و ابعاد محیط‌زیستی، مسئولیت‌ها، توسعه مهارت، آگاهی، آمادگی‌های اضطراری از طریق آموزش مستمر.

شرایط مداخله‌گر: در رابطه با عوامل سیاسی و امنیتی از آنجایی که مقوله گردشگری که از بنیان‌های جغرافیای سیاسی می‌باشد، همگام با تحول و روابط سیاسی ایران با کشورهای جهان، دارای فراز و فرود زیادی بوده است. در شرایط فعلی نگاه بخش خصوصی فعال در گردشگری به گسترش این صنعت و به طور خاص در رابطه با توسعه اکوکمپ‌ها، حول این محور است که عوامل سیاسی با توجه به تقاضای بسیار زیاد جهانی برای این شاخه از گردشگری بسیار مهم و تعیین‌کننده می‌باشد. از سوی دیگر امنیت در همه ابعاد داخلی و خارجی با توجه به ماهیت طبیعت‌گردی و اکوکمپ‌ها که در مناطق بکر و غالباً دور از شهرها معنی دارند، از جایگاه بسیار ویژه‌ای برخوردار است. مباحث حقوقی و قانونی در خصوص ایجاد و توسعه کمپ‌های محیط‌زیستی در مناطق خاصی که عمدتاً نیاز به حمایت نهادهای مختلف حکومتی دارند، بسیار تعیین‌کننده و تأثیرگذار می‌باشد. در خصوص عوامل فرهنگی، مهم‌ترین موضوع توجه مسئولین به این مهم است که رشد صنعت گردشگری خصوصاً در مناطق بکر و دور افتاده می‌تواند از یک سو به عنوان مهاجم فرهنگی و از سویی دیگر به عنوان توسعه‌دهنده مسائل فرهنگی تلقی گردد. عوامل اجتماعی شامل سطح تحصیلات و شغل، روش اقناع گردشگران، احساس امنیت، تعاملات اجتماعی با جامعه میزبان و ... و از سویی شامل تغییراتی که در شیوه زندگی، ارزش‌ها و محصولات فرهنگی جامعه میزبان ایجاد شده بوده و در بلند مدت باعث توسعه گردشگری می‌شود. بلوغ اجتماعی گردشگران و به‌ویژه طبیعت‌گردان در درک مسئولیت‌های اجتماعی و اصلاح نوع نگاه به انجام صحیح و مسئولانه فعالیت‌های گردشگری، در تسهیل فرآیند توسعه اکوکمپ‌ها، موثر می‌باشد. این امر با ارتقاء آگاهی افراد نسبت به محیط‌زیست و اصول گردشگری حرفه‌ای و طبیعت‌گردی مسئولانه حاصل می‌گردد، به گونه‌ای که می‌تواند از یک

گردشگر منفعل، یک گردشگر بیدار و مشارکت جو در کلیه مسائل مرتبط و به ویژه محیط‌زیست بسازد. در مورد عوامل اقتصادی می‌توان به برنامه‌ریزی جهت تامین بخشی از منابع مالی لازم به منظور تسهیل سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در قالب وام و تسهیلات کم بهره، ایجاد و تثبیت سودآوری قابل قبول طرح‌ها و همچنین جلب مشارکت جوامع محلی با ایجاد رونق اقتصادی محلی جهت ایجاد و توسعه اکوکمپ‌ها، اشاره نمود.

راهبردها: جایگزینی تدریجی نقش نهادهای دولتی از عرضه‌کننده محصولات گردشگری به برنامه‌ریزی در سطح کلان و نظارت بر کارایی آنها، حذف تدابیر حمایتی از سازمان‌های دولتی و نیمه‌دولتی، تغییر ساختار در نهادهای متولی گردشگری و افزایش همکاری و ارتباط با سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای به ویژه با سازمان جهانی و شورای جهانی گردشگری و... در قالب «به‌روزرسانی سیاست‌های گردشگری کشور»، جلب مشارکت و تسهیل سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و تصویب قوانین، جهت ایجاد امنیت سرمایه‌گذاری و کاهش ریسک‌های اقتصادی برای حضور موثر سرمایه‌گذاران خارجی و نیز اجرای تدریجی سیاست‌های خصوصی‌سازی و توسعه صنعت گردشگری با تمرکز بر طبیعت‌گردی مسئولانه، به عنوان راهبردهای موثر در راستای احداث و توسعه اکوکمپ‌ها، در نظر گرفته شده است.

پیامدها: در جهان امروز حفاظت از محیط‌زیست و منابع طبیعی یک ضرورت حیاتی به‌شمار می‌آید. بهره‌برداری از میراث طبیعی، آثار منفی و مخرب بسیاری برای محیط‌زیست به دنبال داشته و حفاظت از منابع طبیعی به‌عنوان موثرترین عامل در ایجاد توسعه پایدار، نقش بسیار زیادی در ایجاد منافع اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را برای یک کشور به ارمغان خواهد آورد.

حفاظت از طبیعت از چنان اهمیت بالایی برخوردار است که نیاز به یک همت عمومی، دولتی و مردمی و آموزش‌های پی‌درپی دارد. متناسب بودن سازه‌هایی که برای گردشگری طراحی و ساخته می‌شود با توان اکولوژیکی منطقه و همچنین ظرفیت زیستی و پذیرش در اکوکمپ‌های گردشگری با شرایط اقلیمی، جغرافیایی و تنوع‌زیستی و منابع آب و خاک منطقه بسیار مهم بوده و بی‌شک در این بخش می‌بایستی بیش از پیش برنامه‌ریزی و اقداماتی موثری توسط دستگاه‌های ذی‌ربط صورت پذیرد. در رابطه با پیامد توسعه پایدار شایان ذکر است که توسعه گردشگری با بهره‌گیری از منابع موجود ضمن برآوردن ضرورت‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و توقعات گردشگران، در حفظ محیط‌زیست، هویت فرهنگی، تعادل اقتصادی و رفاه مردم بومی بسیار کارآمد می‌باشد. طبیعت‌گردی مسئولانه با بهره‌گیری از اکوکمپ‌های گردشگری، علاوه بر کلیه شاخص‌های مربوط به گردشگری پایدار، همواره به‌عنوان یکی از اهداف برنامه‌ریزی توسعه منطقه‌ای و بهبود سطح رفاه زندگی مردم محلی، مطرح است.

صنعت گردشگری برپایه ارائه خدمات بنا نهاده شده و عموماً کالای قابل لمسی را به منظور کسب درآمد به خارج از کشور صادر نمی‌کند، اما در عین حال در ازای ارائه خدمات به گردشگران خارجی باعث کسب درآمد قابل توجهی می‌شود که در جهان امروزی به صادرات نامحسوس یا صادرات نامرئی معروف شده است. با توسعه فعالیت‌های گردشگری و به خصوص طبیعت‌گردی مسئولانه و در ادامه آن ایجاد و توسعه اکوکمپ‌ها، زمینه‌های متعددی برای ایجاد شغل فراهم شده و این امر به دلیل اثرات مستقیم بر اجتماع، فرهنگ، تحصیلات، اقتصاد، روابط بین‌المللی، جوامع محلی و... به عنوان یک فعالیت اساسی در زندگی مردم منطقه به شمار می‌رود. در رابطه با افزایش میزان مقبولیت و اعتبار بین‌المللی نیز می‌توان به این نکته اشاره نمود که از جمله سازوکارهای بین‌المللی دولت‌ها برای تاثیر بر علائق و جذب مخاطب خارجی، همسو کردن آنها به نفع سیاست‌های کشور و بهبود روابط، استفاده از قدرت نرم است. دیپلماسی به عنوان علم و هنر انجام مذاکرات و برقراری روابط بین‌الملل و در جهت تبدیل اهداف بلندمدت یک کشور از بالقوه به بالفعل صورت می‌گیرد، به گونه‌ای که در نهایت منجر به حفظ حداکثری منافع ملی و ارتقا و پیشرفت دوجانبه شده و نوعی همکاری مسالمت‌آمیز میان کشورها برای تامین امنیت، منافع سرزمینی و... را در پی خواهد داشت. در این میان با توجه به کلیه استعدادهای گردشگری ایران، توسعه گردشگری خصوصاً در شاخه طبیعت‌گردی مسئولانه و ایجاد و گسترش اکوکمپ‌ها، کشور را قادر خواهد ساخت تا علاوه بر بهره‌مندی از منافع مادی بسیار، از خود تصویری بسازد تا ارزش، اعتبار و توسعه روابط بیش از پیش بین‌المللی را در پی داشته باشد. در مورد رونق اقتصادی جوامع محلی، علاوه بر افزایش درآمد، سهیم نمودن مردم بومی در درآمدهای حاصل از گردشگری، ایشان را به حفظ محیط‌زیست و طبیعت اطراف خود تشویق می‌نماید. از نکات مهمی که در طبیعت‌گردی مسئولانه می‌بایستی به آن توجه ویژه‌ای گردد، برنامه‌ریزی و اقدام در جهت تامین بخشی از

نیازهای جامعه محلی از درآمد حاصل از گردشگری منطقه می‌باشد که باعث خواهد شد افراد جامعه میزبان در عمل دریاوند در صورتی که در حفظ محیط‌زیست کوشا باشند از درآمد و سود بسیاری بهره‌مند خواهند شد.

۶. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

با وجود نقش مهم کمپ‌های طبیعت‌گردی مسئولانه سازگار با محیط‌زیست (اکوکمپ‌ها) در صنعت گردشگری جهانی، هنوز جامعه گردشگری ایران به اهمیت و ضرورت ایجاد و گسترش آنها پی نبرده است. ایران در میان کشورهای منطقه از لحاظ منابع طبیعی بسیار غنی است، ولی ظاهراً باید علت عدم استفاده از این منابع را در فقدان سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مناسب که دارای ریشه عمیق‌تری در عدم شناخت نسبت به مزایای بی‌شمار این کمپ‌ها به عنوان اقامتگاه‌های سازگار با محیط‌زیست در جذب گردشگران و مشتاقان طبیعت‌گردی و رونق اقتصاد بومی و ملی، جستجو کرد. امروزه در کل جهان فعالیت‌های مرتبط با صنعت گردشگری را عاملی برای پیشرفت و توسعه کشور و به ویژه جوامع محلی می‌دانند. از سویی بسیاری از کشورها توجه بیش از پیش به شاخه طبیعت‌گردی در صنعت گردشگری و اقدام در جهت برنامه‌ریزی و استانداردسازی کلیه فعالیت‌های گردشگران در دوره اقامت در طبیعت بکر را عامل مهمی در رشد و آگاهی گردشگران و علاقه‌مندان به محیط‌زیست به شمار می‌آورند.

بنابراین به نظر می‌رسد که دوست‌داران طبیعت نیز می‌بایستی از حقوقی یکسانی در قیاس با دیگر گردشگران علاقه‌مند به سایر شاخه‌های صنعت گردشگری برای حضور در مناطق بکر و بی‌بدیل موردنظر خود، برخوردار باشند. این عدم برابری‌ها در تعدد اماکن، امکانات و ... برای گردشگران طبیعت‌گرد به دلیل الزامات قانونی در کشور ما، کمی بیشتر از سایر کشورها (حتی در منطقه) به چشم می‌خورد. همان‌گونه که اشاره شد، یکی از مشکلات مهم در گردشگری کشور، عدم کفایت میزان سرمایه‌گذاری از سوی بخش خصوصی است. این مشکل که روز به روز بیشتر نمایان می‌گردد، نیازمند آن است که هرچه سریع‌تر در این خصوص راه‌حل‌های علمی و کاربردی ارائه گردد، زیرا در صورت بی‌توجهی، محققان انواع شاخه‌های گردشگری و به طور خاص شاخه‌های مرتبط با طبیعت‌گردی مسئولانه به دلیل عدم توان رقابت، روند نزولی بیشتری خواهند یافت.

با توجه به نتایج حاصل از پژوهش حاضر، شاخص‌های بنیادین سیاست‌گذاری گردشگری در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و آموزش عبارتند از: توسعه روابط خارجی، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های گردشگری، کاهش تصدی‌گری دولت، توسعه فرهنگ عمومی گردشگری، ایجاد نظام آموزش رسمی گردشگری (به طور خاص در شاخه طبیعت‌گردی مسئولانه)، حمایت از پژوهش‌های گردشگری در این زمینه، توسعه آموزش‌های کاربردی، تحول و نوسازی سازمان‌ها، تحول در نظام مدیریت، توسعه نظام پشتیبانی و عملیات، توسعه محصولات و خدمات گردشگری و ... از سویی به طور خاص می‌بایستی به شاخص‌های بنیادین گردشگری در حوزه‌های محیط‌زیستی و مدیریت انرژی و پسماند جهت استانداردسازی اقامتگاه‌ها و کمپ‌های سازگار با محیط‌زیست نیز به صورت کاملاً زیربنایی پرداخته شود. بنابراین با توجه به نتایج به‌دست آمده بسترهای پیش‌نیاز توسعه کمپ‌های طبیعت‌گردی مسئولانه در ایران عبارتند از: ایجاد بستر مناسب جهت سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، توجه به تقاضای داخلی و خارجی موجود و ایجاد تقاضای جدید با بهره‌گیری از تبلیغات موثر و برنامه‌ریزی شده، بازبینی و یا وضع قوانین و مقررات کارا در خصوص ایجاد، بهره‌برداری و گسترش کمپ‌های سازگار با محیط‌زیست (اکوکمپ)، به‌کارگیری توان جوامع محلی در مدیریت، راهبری، تامین ملزومات، مایحتاج و ... اکوکمپ‌ها، استانداردسازی اقامتگاه‌های موجود و ایجاد کمپ‌های محیط‌زیستی با توجه به استانداردهای بین‌المللی مرتبط با سازه، استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر، بازیافت پسماند و ... برنامه‌ریزی و اجرای دوره‌های آموزشی جهت افزایش دانش و مهارت مدیران، دست‌اندرکاران، پرسنل، جوامع محلی و همچنین گردشگران در اکوکمپ‌ها و ...

با توجه به نتایج به‌دست آمده، از آنجایی که در شرایط فعلی صنعت گردشگری کشور جهت توسعه در هر یک از بخش‌های زیرمجموعه خود، نیازمند همکاری چندین سازمان و دستگاه حکومتی به عنوان فراهم‌کننده زیرساخت‌ها و فعال نمودن بخش خصوصی است، از این‌رو نقش این سازمان‌ها و بنگاه‌ها در رابطه با توسعه گردشگری در سطح ملی و بی‌تردید در زمینه توسعه اکوکمپ‌ها در کشور، بسیار بنیادی است. بنابراین با توجه به نقش کلیه نهادها و سازمان‌های حکومتی چه از منظر قانونی و تسهیل در امر سرمایه‌گذاری و ایجاد این کمپ‌ها

و چه از منظر بازنگری در قوانین و مسائل حقوقی، به هماهنگی و اهتمام جدی‌تری نسبت به گذشته نیاز است تا ضمن کارآفرینی و اشتغال به ویژه در جوامع محلی مدنظر این اقامتگاه‌ها، ایجاد، بهره‌برداری و توسعه اکوکمپ‌ها در ایران روند رو به رشد و بهینه‌ای را در پیش گیرد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

نویسندگان اصول اخلاقی را در انجام و انتشار این پژوهش علمی رعایت نموده‌اند و این موضوع مورد تأیید همه آنهاست.

مشارکت نویسندگان

نویسنده اول: گردآوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها، تحلیل و تفسیر اطلاعات و نتایج، تهیه پیش‌نویس مقاله
نویسندگان دوم و سوم: اساتید راهنمای رساله، نظارت بر مراحل انجام پژوهش، بررسی و کنترل نتایج، اصلاح، بازبینی و نهایی‌سازی

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

سپاسگزاری

از داوران محترم به خاطر ارائه نظرهای ساختاری و علمی سپاسگزاری می‌شود.

منابع

- ایلدرمی، علیرضا؛ حسینی، موسی؛ و قربانی، محمد (۱۳۹۹). امکان‌سنجی ایجاد کمپ اکوتوریستی تفرجگاه بالخلی بولاغی شهر گرماب. فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، ۱۵(۵۱)، ۱۷۲-۲۰۶.
- بیگی، حمیده. (۱۳۹۹). مکان‌یابی اکولوژی‌های تندرستی استان گیلان بر اساس معیارهای جغرافیایی. مدیریت اطلاعات سلامت، ۱۷(۵)، ۲۳۴-۲۴۳.
- پروین، فاطمه؛ جمشیدی، محمدجواد؛ و محمدی‌فر، یوسف (۱۴۰۰). مدلی برای توسعه صنعت بوم‌گردی در ایران با تأکید بر فناوری اطلاعات. جغرافیا و پایداری محیط، ۱۱(۲)، ۳۵-۵۳.
- جهانیان، منوچهر؛ و مهدی‌زاده اردکانی، مریم (۱۴۰۰). عوامل مؤثر بر افزایش رضایت گردشگران از اقامتگاه‌های بوم‌گردی مورد مطالعه: اقامتگاه‌های بوم‌گردی شهرستان دماوند. گردشگری و اوقات فراغت، ۶(۱۱)، ۱۷۲-۱۵۵.
- ذوالفقاری طهرانی، مهدیه؛ مهدوی‌نژاد، محمدجواد؛ منصوری، بهروز؛ و انصاری، مجتبی (۱۴۰۱). توسعه زیست سازگار در جغرافیای دارای میراث طبیعی؛ نمونه مطالعاتی: روستای گردشگری ایبانه. نشریه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۵۴(۲)، ۴۷۹-۴۹۸.
- قاسمی، جواد، غلامی؛ حسام‌الدین، افضل‌گروه، امیر، و علم بیگی، امیر (۱۴۰۱). تحلیل اثرات اکوتوریسم در توانمندسازی جوامع محلی (مطالعه موردی: شهرستان سوادکوه). فصلنامه علمی آموزش محیط زیست و توسعه پایدار، ۱۱(۲)، ۸۷-۱۰۶.
- لهونیان، وریا؛ سالم، محمد دانا؛ و منوچهری، سوران (۱۴۰۲). تحلیلی بر شرایط توسعه و عملکرد اثربخش اقامتگاه‌های بوم‌گردی در نواحی روستایی پیرامون تالاب زریوار شهرستان مریوان مبتنی بر رویکرد سیستمی مدیریت گردشگری. جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، ۳۴(۴)، ۴۳-۶۸.
- محمودی، مصطفی؛ و بیشمی، بهار (۱۴۰۰). امکان‌سنجی و مکان‌یابی روستاهای مستعد احداث اکوکمپ بین‌المللی؛ مطالعه موردی: استان کرمانشاه. مسکن و محیط روستا، ۴۰(۱۷۵)، ۳۵-۴۶.

References

- Beigi, H. (2021). Location Decisions of Wellness Eco-Lodges in Gilan Province, Iran, based on the Geographical Criteria. *Journal of Health Information Management*. 17(5), 234-243. <https://doi.org/10.22122/him.v17i5.4183> [In Persian]
- Buckley, R., Underdahl, S. (2023). Tourism and Environment: Ecology, Management, Economics, Climate, Health, and Politics. *Sustainability*, 15(21), 15416. <https://doi.org/10.3390/su152115416>
- Esparza-Huamanchumo, R.M., Botezan, I., Sánchez-Jiménez, R., & Villalba-Condori, K.O. (2024). Ecotourism, Sustainable Tourism and Nature Based Tourism: an analysis of emerging fields in Tourism Scientific Literature. *Geo journal of Tourism and Geo sites*, 54(2), 953–966. <https://doi.org/10.30892/gtg.542spl19-1270>
- Ghasemi, J., Gholami, H., Afzaligrouh, A., & Alambeigi, A. (2023). Analyzing Ecotourism Effects on Local Communities' Empowerment (Case study: Savadkuh County). *Journals of Environmental Education and Sustainable Development*, 11(2), 87-106. <https://doi.org/10.30473/ee.2023.58331.2344> [In Persian]
- Grant, M. (2021). A Conversation About Rethinking Criteria for Qualitative and Interpretive Research. *Quality as Trustworthiness. Journal of urban mathematics education*. Vol. 14 No. 2. <https://doi.org/10.21423/jume-v14i2a403>
- Hao, J, Guo, Y., Wu, M., & Luo, Z. (2023). How can high-quality development improve the Ecotourism Efficiency in the region of Ecological constraints of china? *empirical evidence from the yellow river basin. Frontiers in Ecology and Evolution*, 11. <https://doi.org/10.3389/fevo.2023.1279102>
- Ildoromi, A., Hosseini, M. Ghorbani, M. (2021). The Feasibility of Establishing an eco-Touristic Camp in Blakely Boulaghi Resort of Garmab Twpnship. *Tourism Management Studies*. 15(51). 172-206. <https://doi.org/10.22054/tms.2020.17412.1489> [In Persian]
- Jahanian, M., Mehdizadeh Ardakani, M. (2021). The Factors Affecting the Increase of Tourists' Satisfaction with Eco Lodges Case Study: Eco Lodges of Damavand. *Tourism and Leisure Time*, 6(11), 155-172. <https://doi.org/10.22133/tlj.2022.322091.1024> [In Persian]
- Kaefer, F. (2022). Megan Epler Wood on the Role of Entrepreneurship in Tourism. In: *Sustainability Leadership in Tourism. Future of Business and Finance*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-05314-6_75
- Köhler, T., Smith, A., & Bhakoo, V. (2021). Templates in Qualitative Research Methods: Origins, Limitations, and New Directions. *Organizational Research Methods*. 25(2). <https://doi.org/10.1177/10944281211060710>
- Lahonian, V., Salem, M. D., & Manouchehri, S. (2023). An Analysis of the Development Conditions and Effective Performance of Ecotourism Residences in the Rural Areas around the Zarivar Wetland in Marivan City. *Geography and Environmental Planning*. 34(4), 43-68. <https://doi.org/10.22108/gep.2023.134860.1539> [In Persian]
- Mahmoudi M, Beishami B. (2021). Feasibility Study and selecting Villages for Constructing International Eco-camp; Case Study: Kermanshah Province. *JHRE*. 40(175), 35-46. <http://dx.doi.org/DOI:%2010.22034/40.175.35> [In Persian]
- Mehta, H. (2007). Towards an internationally recognized ecolodge certification. In *Black, R. and Crabtree, 101. (Eds.). Ecotourism series, number 5: Quality Assurance and Certification in Ecotourism*. CABI Publishing, London, 415-434. <https://doi.org/10.1079/9781845932374.0415>
- Mic, M., Eagles, P. F.J. (201⁹). Cooperative branding for mid-range: Costa Rica case study. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*. Volume 25, 113-121. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2017.12.001>
- Parvin, F., Jamshidi, M. J., & Mohammadifar, Y. (2021). A Model to Develop Ecotourism Industry in Iran with Emphasis on Information Technology. *Geography and Environmental Sustainability*. 11(2), 35-53. <https://doi.org/10.22126/ges.2021.6316.2370> [In Persian]
- Sadiq, M., Adil, A., & Paul, J. (2022). Eco-friendly hotel stays and environmental attitude: A value-attitude-behavior perspective. *International Journal of Hospitality Management*, Volume 100, 103094. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2021.103094>
- Samal, R., Dash, M. (2023). Ecotourism, biodiversity conservation and livelihoods: Understanding the convergence and divergence. *International Journal of Geoheritage and Parks*, 11(1), 1-20. <https://doi.org/10.1016/j.ijgeop.2022.11.001>
- Scott, D., Gössling, S. (2021). Destination net-zero: what does the international energy agency roadmap mean for tourism. *Journal of Sustainable Tourism*. Volume 30, 14-31. <https://doi.org/10.1080/09669582.2021.1962890>
- Stenbacka, Caroline. (2001). Qualitative research requires quality concepts of its own. *Management Decision*, 39 (7), 551-555. <http://doi.org/10.1108/EUM0000000005801>
- The International Ecotourism Society (TIES). (2015). What is ecotourism? <https://ecotourism.org/what-is-ecotourism/>

Zeppel, H. (1998). Tourism and Aboriginal Australia. *Tourism Management*, 19(5), Pp 485- 488. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(98\)00050-8](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(98)00050-8)

Zolfaghari Tehrani, M. Mahdavinejad, M., Mansoori, B., & Ansari, M. (2022). Sustainable development in geography with natural heritage; Case study: Abyaneh tourist village. *Human Geography Research*. (2) 54, 479-498. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2021.311420.1008187> [In Persian]